

Opdrachtgever

Divosa

Onderzoek

Divosa-monitor factsheet :
intergemeentelijke samenwerking
Einddatum – 1 mei 2015

Categorie

Werkwijze en dienstverlening

Divosa-monitor factsheet : intergemeentelijke samenwerking

Conclusie

Van de gemeenten werkt 66% in een officieel verband samen met andere gemeenten bij de uitvoering van de Participatiewet, een groei van 12% sinds 2013. 49% werkt samen in een gemeenschappelijke regeling, 17% op basis van een overeenkomst, inkoop of uitbesteding. 91% van de samenwerkende gemeenten doet dat op werk- én inkomenstaken. Bijna de helft van de samenwerkingsverbanden heeft een verzorgingsgebied van meer dan 100.000 inwoners. Door samenwerking weten gemeenten dus schaalvergroting te realiseren. In de praktijk is de samenwerking tussen gemeenten nog groter omdat het voor gemeenten gebruikelijk is kennis uit te wisselen en taken te verdelen zonder dat daar een formele samenwerking aan te pas komt. Ook is er veel samenwerking rondom andere taken dan op werk- en inkomensgebied, zoals handhavingstaken en de werkgeversdienstverlening in de 35 arbeidsmarktregio's . De komst van de Participatiewet was voor verscheidene gemeenten aanleiding om samenwerking te zoeken, te versterken en te formaliseren. Deze trend zal doorzetten. Grof geschat zal over twee jaar 65% tot 70% van de gemeenten samenwerken bij de uitvoering van de Participatiewet, bijvoorbeeld in de vorm van een intergemeentelijke sociale dienst, een herindeling of een ambtelijke fusie. Een andere trend is de fusie van de gemeentelijke uitvoeringsinstelling met het sw-bedrijf. Inmiddels heeft in 11% van de gemeenten zo'n fusie plaatsgevonden.

[Link naar bestand](http://www.onderzoekwerkeninkomen.nl/rapporten/alobmrqs)

<http://www.onderzoekwerkeninkomen.nl/rapporten/alobmrqs>

Divosa-monitor factsheet: Intergemeentelijke samenwerking

Datum: mei 2015

- > 66% van de gemeenten werkt in officieel verband samen bij de uitvoering van de Participatiewet
- > 49% van de gemeenten werkt samen in een gemeenschappelijke regeling
- > 17% op basis van een overeenkomst, inkoop of uitbesteding
- > 91% van de gemeenten die samenwerken doen dat op werk- én inkomenstaken
- > 11% van de gemeenten heeft de uitvoering belegd bij een fusieorganisatie van de gemeentelijke uitvoeringsdienst en het sw-bedrijf
- > Mogelijk stijgt het percentage samenwerkende gemeenten tot ruim 70%

Voorwoord

De samenwerking tussen gemeenten voor de uitvoering van de bijstand groeit nog steeds. De diversiteit in de vormgeving van de samenwerking laat zien dat gemeenten kiezen voor de vorm die het beste bij hen past. De nieuwste trends die we zien variëren van samenwerking op het niveau van de arbeidsmarktregio tot samenwerking binnen een ambtelijk fusie of samenwerking met het sw-bedrijf.

In de afgelopen jaren klonk er kritiek op de democratische legitimiteit van de intergemeentelijke samenwerking in formele verbanden zoals een gemeenschappelijke regeling. Raadsleden hadden het gevoel weinig grip te hebben op beleid en uitvoering van taken die belegd waren bij intergemeentelijke samenwerkingsorganisaties.

Sinds 1 januari 2015 is de nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) van kracht. Die biedt gemeenten de mogelijkheid om de controlepositie van gemeenteraden en het algemeen bestuur van de regeling te versterken. Maar naast deze formele kant zijn er voor (de leiding van) het intergemeentelijke samenwerkingsorgaan natuurlijk nog veel andere mogelijkheden om raadsleden en burgers van de aangesloten gemeenten te betrekken bij beleid en uitvoering. Veel leden van Divosa hebben daar de afgelopen jaren hun weg in gevonden door bijvoorbeeld een goede website, de organisatie van (thema)bijeenkomsten en werkbezoeken voor raadsleden en een positieve relatie met hun cliëntenraad.

Wie samenwerkt, krijgt meer voor elkaar. Dat geldt ook in het sociale domein. Gemeenten kunnen daardoor voor hun burgers lokaal doen wat lokaal kan en regionaal wat regionaal moet.

*René Paas,
voorzitter Divosa*

Samenvatting

66% van de gemeenten werkt in een officieel verband samen met andere gemeenten bij de uitvoering van de Participatiewet. Het gaat om taken rondom inkomensverstrekking en re-integratie. Bijna de helft van die samenwerkingsverbanden heeft een verzorgingsgebied van meer dan 100.000 inwoners. Door samen te werken weten gemeenten dus schaalvergroting te realiseren.

In de praktijk is de samenwerking tussen gemeenten nog groter omdat het voor gemeenten gebruikelijk is om kennis uit te wisselen en taken te verdelen zonder dat daar een formele samenwerking aan te pas komt. Ook is er veel samenwerking rondom andere taken dan werk- en inkomensstaken. Denk aan handhavingstaken en de werkgeversdienstverlening in de 35 arbeidsmarktregio's .

Zomer 2013 was het percentage gemeenten dat samenwerkt in een officieel verband nog zo'n 10% lager. De komst van de Participatiewet is voor meerdere gemeenten aanleiding geweest om samenwerking te zoeken te versterken en te formaliseren.

Deze trend zal doorzetten. Grof geschat zal over twee jaar 65 tot 70% van de gemeenten samenwerken bij de uitvoering van de Participatiewet. Bijvoorbeeld in de vorm van een intergemeentelijke sociale dienst, een herindeling of een ambtelijke fusie.

Een andere trend is de fusie van de gemeentelijke uitvoeringsinstelling met het sw-bedrijf. Inmiddels heeft in 11% van de gemeenten een dergelijke fusie plaatsgevonden.

Intergemeentelijke samenwerking

Steeds meer gemeenten werken samen bij de uitvoering van gemeentelijke taken. Deze Divosa-monitor factsheet gaat over intergemeentelijke samenwerking op het terrein van werk & inkomen.

Twee derde gemeenten werkt samen bij uitvoering Participatiewet

66% van de gemeenten werkt in 2015 bij de uitvoering van de Participatiewet samen in een officieel verband (stand 1 januari 2015). Het gaat om taken rondom inkomensverstrekking en re-integratie die worden uitgevoerd door een Gemeenschappelijke Regeling (GR) of via een andere vorm van samenwerking. In de praktijk zal de samenwerking nog groter zijn omdat het tussen gemeenten gebruikelijk is om kennis uit te wisselen en taken te verdelen zonder dat daar een formele samenwerking aan te pas komt.¹

Tabel 1: Intergemeentelijke samenwerking werk & inkomen januari 2015

	GR-en	Andere samenwerkingsverbanden	Totaal samenwerkingsverbanden
Aantal	56	21	77
Betrokken gemeenten	191	68	259
Gemiddeld aantal gemeenten in de samenwerking	3,4	3,2	3,4
% gemeenten	49%	17%	66%

¹ Ook is het al zeer gebruikelijk om samen te werken op taken rondom handhaving en bij de uitvoering van de Bbz. In deze factsheet gaat het om taken rondom het verstrekken van een uitkering en re-integratie.

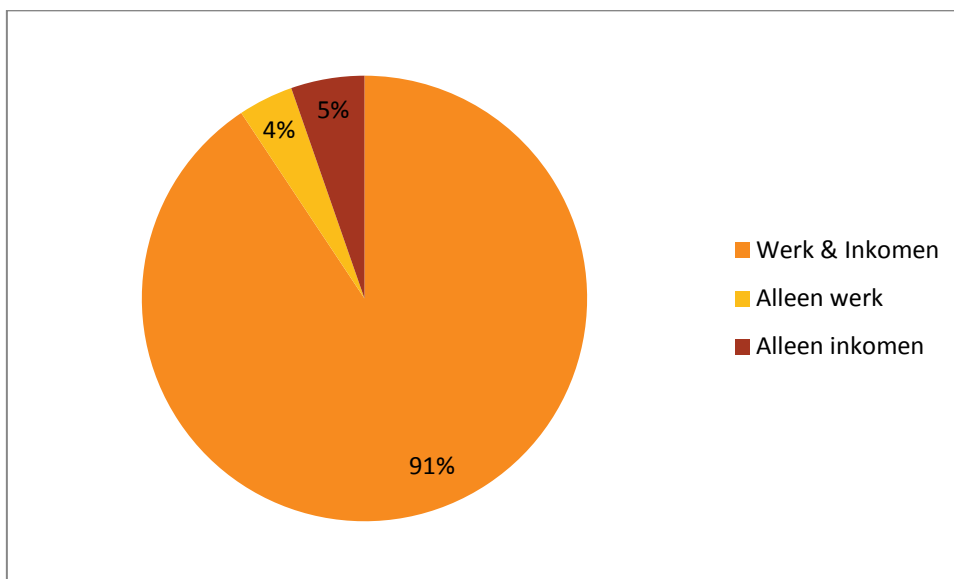
49% van de gemeenten werkt samen onder de paraplu van een gemeenschappelijke regeling. Dit type organisaties (over het algemeen intergemeentelijke of regionale sociale diensten) bedient tussen de twee en zeven gemeenten. De meeste gemeenschappelijke regelingen bedienen drie gemeenten. Gemiddeld voert een gemeenschappelijke regeling de Participatiewet uit voor 3,4 gemeenten.

17% van de gemeenten werkt op een andere manier officieel samen bij de uitvoering van de Participatiewet. Het kan hier gaan om een inkooprelatie waarbij een kleinere gemeente de dienstverlening inkoop bij een andere (meestal grotere) gemeente of bij een intergemeentelijke sociale dienst. Zo'n grote gemeente kan meerdere kleinere gemeenten apart bedienen. Andere vormen van samenwerking zijn op basis van overeenkomsten zoals een dienstverleningsovereenkomst of een samenwerkingsovereenkomst. De meeste van dit soort samenwerkingsverbanden bestaan uit 2 gemeenten. Gemiddeld bestaat het samenwerkingsverband uit 3,2 gemeenten.²

Samenwerking grotendeels op werk én inkomen tegelijkertijd

91% van de samenwerkingsverbanden heeft de verantwoordelijkheid voor werk- én inkomenstaken. Bij een klein deel van de samenwerkingsverbanden (5%) wordt er alleen samengewerkt op inkomenstaken. Daar is er alleen een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie voor de uitkeringsadministratie. Bij het overige deel (4%) werken de samenwerkingsverbanden alleen samen op re-integratie en werk, bijvoorbeeld in de vorm van een gemeenschappelijk werk- of re-integratiebedrijf.

Figuur 1: Samenwerking onderverdeeld naar soort samenwerking

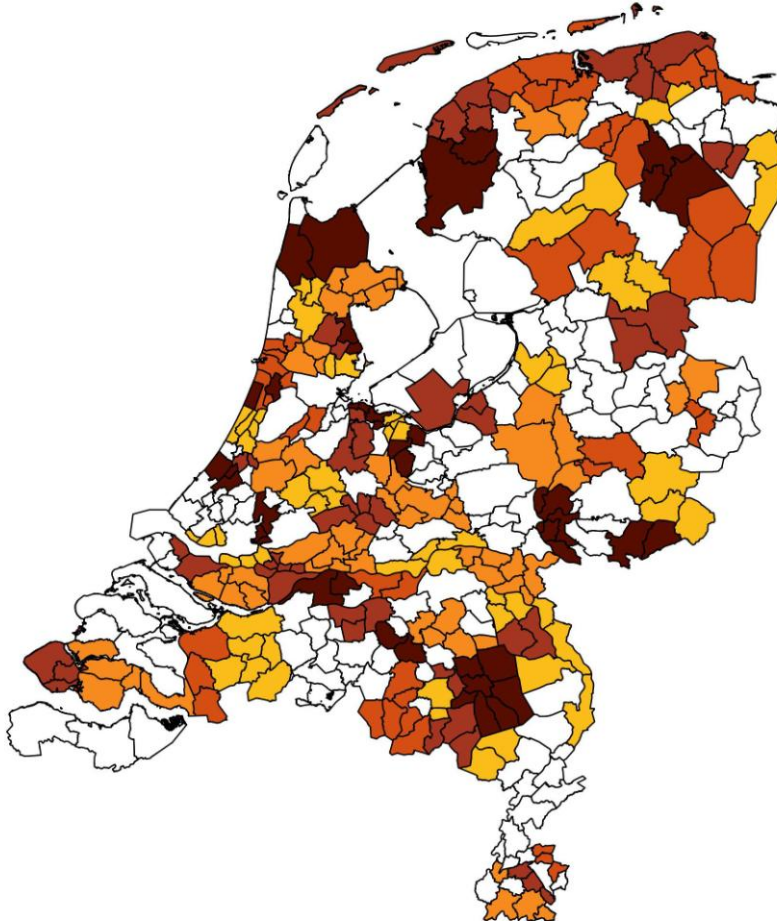

² Hierbij zijn gemeenten die inkopen bij een gemeenschappelijke regeling even buiten beeld gebleven om dubbeltellingen te voorkomen.

Spreiding samenwerkingsverbanden

De samenwerkingsverbanden liggen verspreid over heel Nederland.

Kaart 1: Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden werk & inkomen (juli 2013)

Noot: Elk samenwerkingsverband is weergegeven door het blok van samenwerkende gemeenten dezelfde kleur te geven.

Aantal samenwerkende gemeenten groeit

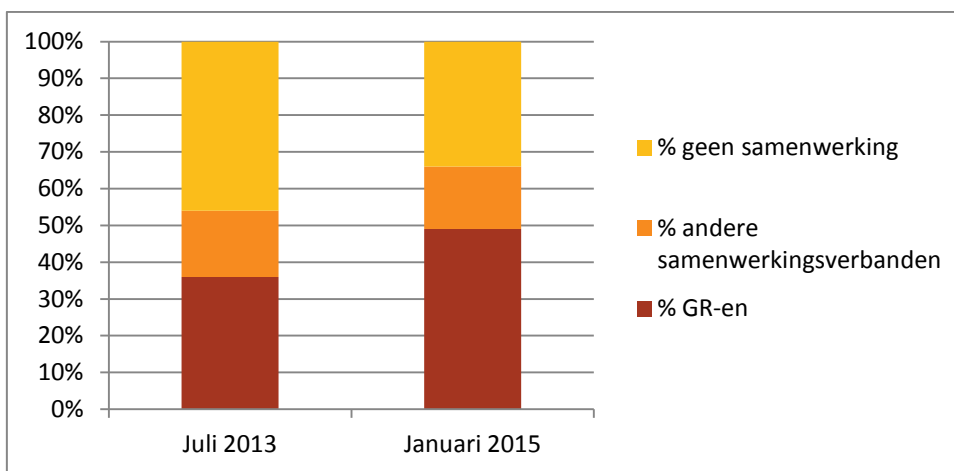
In de afgelopen anderhalf jaar is het percentage samenwerkende gemeenten gestegen met zo'n 10%. De komst van de Participatiewet was voor verschillende gemeenten aanleiding om samenwerking te zoeken en daar een officiële overeenkomst voor op te stellen. De verschuiving in het aantal samenwerkingsverbanden is divers. Er zijn nieuwe verbanden ontstaan, maar ook verbanden opgeheven door herindelingen en nieuwe samenwerkingsafspraken tussen gemeenten.

In ruim twintig gemeenten waar in 2013 nog plannen leefden voor samenwerking, is die nog niet van de grond gekomen. Bij een deel van die gemeenten krijgt de samenwerking inmiddels wel concreet vorm. Bij een ander deel blijven de intenties voorlopig in de ideeënfase.

Grof geschat zal over twee jaar 65 tot 70% van de gemeenten samenwerken bij de uitvoering van de Participatiewet. Vooral in Noord-Holland en Oost Brabant ontstaan er mogelijk nog nieuwe samenwerkingsverbanden. Het gaat hier om een prognose. Het werkelijke aantal is afhankelijk van het aantal verbanden dat daadwerkelijk doorgang vindt. De praktijk is dat plannen voor samenwerking met enige regelmaat afketsen of vertraging oplopen. Omdat er door herindelingen ook gemeenten zullen verdwijnen, kan het uiteindelijke percentage daardoor ook nog wat lager uitpakken.

De belangrijkste reden om samen te werken is kostenbeheersing: gemeenten verwachten efficiënter te kunnen werken als zij hun krachten bundelen en een groter schaalniveau bereiken. Ook wil een aantal gemeenten samenwerken omdat zij de decentralisaties in het sociale domein gezamenlijk en integraal willen oppakken in de regio. Andere veel genoemde redenen om samen te werken zijn: slagkracht, kwaliteitsverbetering en continuïteit. Grotere uitvoeringsorganisaties zijn minder kwetsbaar voor vertrek of ziekte van personeel.³

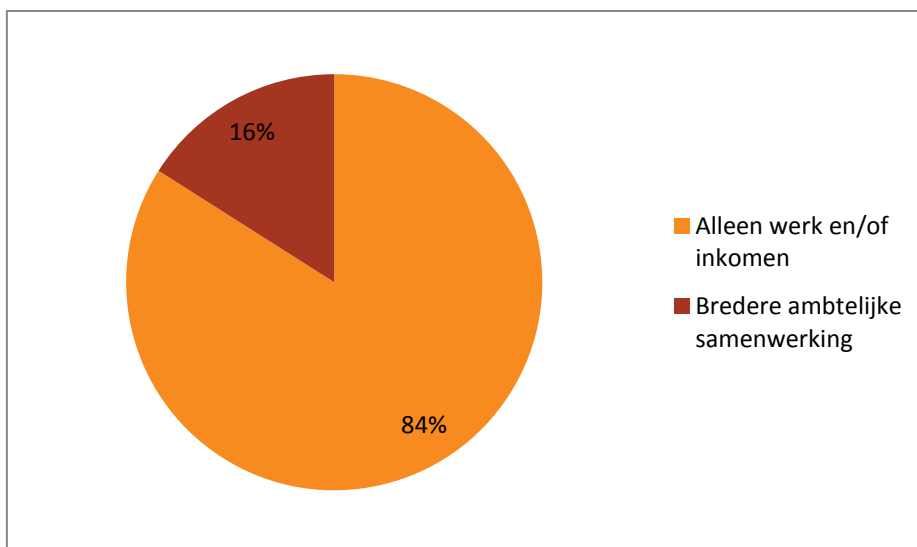
Figuur 2: Intergemeentelijke samenwerking juli 2013 - januari 2015

Gros samenwerkingsverbanden niet breder dan werk & inkomen

84% van de samenwerkende gemeenten hebben uitvoeringsorganisaties die alleen de taken op het gebied van werk & inkomen uitvoeren (en soms ook de Wmo). De overige 16% bestaat uit kleine gemeenten die hun ambtelijke organisaties breder hebben samengevoegd. Naast sociale zaken, voert de gedeelde uitvoeringsorganisatie dan ook andere taken uit voor de samenwerkende gemeenten. Het gaat meestal om ict, personeelszaken en financiën.⁴

Figuur 3: Samenwerking onderverdeeld naar scope van de samenwerking

³ Divosa-monitor (2013) Factsheet intergemeentelijke samenwerking 2013

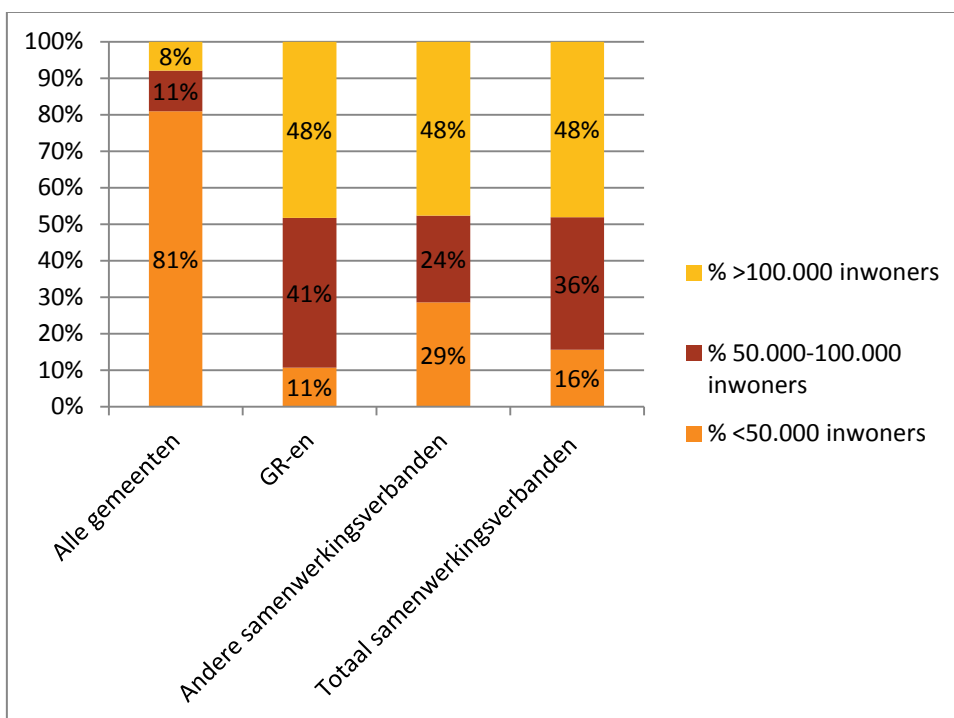
⁴ Op het totaal aantal gemeenten heeft 8% een bredere ambtelijke organisatie waar werk & inkomen onderdeel van uitmaakt.

Samenwerking creëert grote 100.000+ 'gemeenten'

48% van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden op het terrein van werk en/of inkomen heeft een verzorgingsgebied van meer dan 100.000 inwoners. De kleinste bedient 25.000 inwoners en de grootste 310.000. Gemiddeld komt de bevolking van de samenwerkende gemeenten uit op bijna 110.000 inwoners. De grotere gemeenschappelijke uitvoeringsorganisaties zijn dan ook vergelijkbaar met grote steden.

Ter vergelijking: onder de 393 gemeenten van Nederland heeft 8% een bevolking van meer dan 100.000 inwoners. Door zich te verbinden met andere gemeenten weten de samenwerkende gemeenten hun schaal dus flink te vergroten. Overigens kunnen samenwerkingsverbanden ook grotere gemeenten bevatten, zeker de 'andersoortige samenwerkingsverbanden'. Er zijn immers veel kleinere gemeenten die hun dienstverlening inkopen bij een grote buurman.

Figuur 4: Omvang samenwerkingsverbanden naar bevolking

Tabel 2: De grootste gemeenschappelijke regelingen werk & inkomen naar bevolking

	De vijf grootste gemeenschappelijke regelingen	Bevolking	Vergelijkbaar met	Bevolking
1.	Regionaal Werkbedrijf Rijk van Nijmegen (alleen werktaken)	311.267	Utrecht	328.164
2.	Sociale Dienst Drechtsteden	268.595	Eindhoven	220.920
3.	Werkplein Hart van West-Brabant	229.032	Eindhoven	220.920
4.	WerkSaam West Friesland	207.987	Tilburg	210.270
5.	RDWI Kromme Rijn Heuvelrug	188.906	Almere	196.013

Bron bevolkingsgegevens: CBS. Bevolking per 1 januari 2014.

De vijf kleinste gemeenten die niet samenwerken

93 gemeenten met minder dan 50.000 inwoners werken niet officieel samen voor de uitvoering van werk- en/of inkomenstaken van de Participatiewet. De allerkleinste is de gemeente Ameland met 3500 inwoners en rond de tien bijstandsuitkeringen.⁵

Grofweg een derde van deze 93 gemeenten heeft wel plannen voor samenwerking. Sommige al vergevorderd, sommige nog in de staat van verkenning. Voor de overige niet-samenwerkende gemeenten zijn bij Divosa geen plannen bekend. Twee van de vijf kleinste gemeenten die nu nog zelfstandig werken, zullen dat volgend jaar niet meer doen: Baarle Nassau en Alphen-Chaam werken aan een ambtelijke fusie met Gilze Rijen.

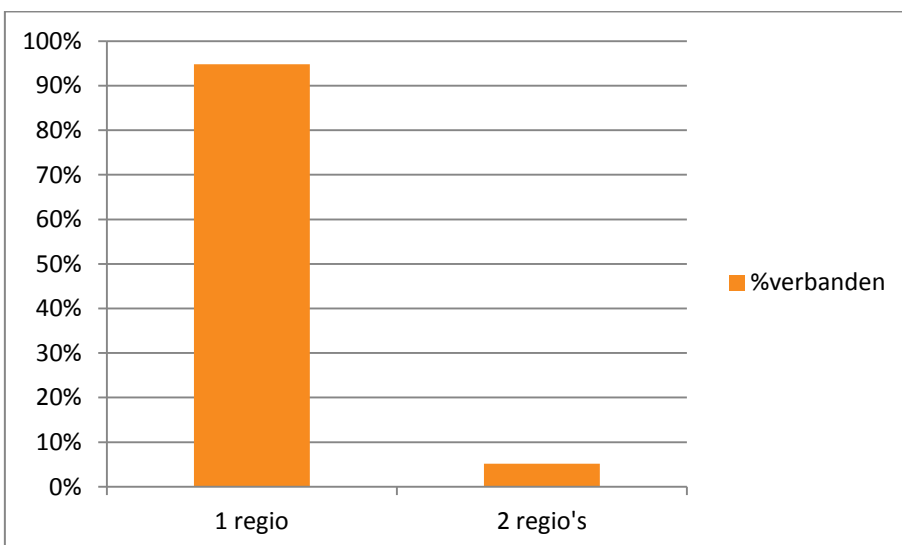
Tabel 3: De vijf kleinste sociale diensten van Nederland (januari 2015)

		Bevolking (2014)	Aantal uitkeringen bijstand (2014)	Arbeidsmarkt- regio
1.	Ameland	3578	10	Friesland
2.	Baarle-Nassau	6612	50	Midden Brabant
3.	Zoeterwoude	8075	50	Holland Rijnland
4.	Scherpenzeel	9498	50	Food Valley
5.	Alphen-Chaam	9717	50	Midden Brabant

Samenwerking sluit aan bij arbeidsmarktregio's

De overgrote meerderheid van de samenwerkingsverbanden (95%) valt binnen één en dezelfde arbeidsmarktregio.

Figuur 5: Intergemeentelijke samenwerking en arbeidsmarktregio's

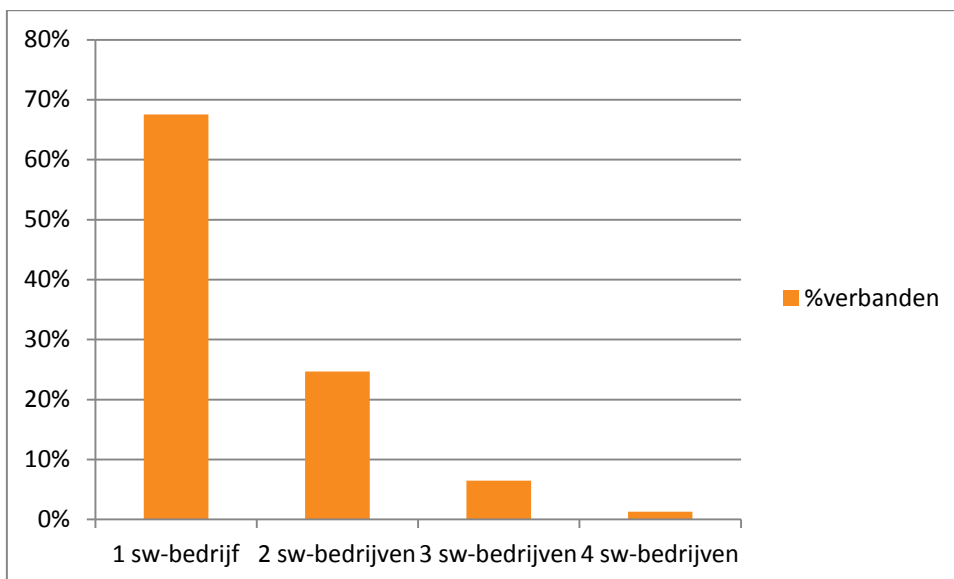

⁵ Het CBS rondt kleine getallen af op tientallen.

Samenwerkingsverbanden dealen regelmatig met meerdere sw-bedrijven

Een derde van de samenwerkingsverbanden heeft te maken met meer dan één sw-bedrijf.

Figuur 6: Intergemeentelijke samenwerking en sw-bedrijven

Trend: fusie met sw-bedrijf

Bij 11% van de gemeenten is de sociale dienst gefuseerd met het sw-bedrijf. Vooral onder samenwerkingsverbanden en een enkele grotere gemeente is deze constructie populair.

Tabel 4: Fusie sociale dienst en sw-bedrijf

	Totaal
Aantal fusies	13
Aantal betrokken gemeenten	42
% gemeenten	11%

Bronnen

- > CBS statline: bevolking, bijstandcijfers
- > Divosa (leden)administratie en archief
- > Cedris, informatie sw-bedrijven: <http://www.cedris.nl/web/leden/pages/default.aspx>
- > Divosa-monitor (2013) *Factsheet Intergemeentelijke Samenwerking 2013*

Colofon

Uitgave: Divosa, mei 2015

Auteurs: Marije van Dodeweerd (Divosa) en Jan Timmermann (Divosa).

Kaarten: Divosa, gemaakt met Quantum GIS open source.

www.divosa.nl